

חברת ישוב ארץ ישראל / הרב משה רייך *

ממשלתי, שיעניק להם זכויות פוליטיות ואוטונומיה רחבה.

הוא פיתח, כידוע, פעילות עניפה למען מימוש רעיון גדול זה, בא בדברים עם משרד החוץ האנגלי, וגם ניהל משא ומתן עם הממשלה הטורקית, שארץ ישראל נמצאה אז תחת שלטונה. באותו פרק, בשנות הארבעים (למנינו), פרצו פרעות ביהודים ברוסיה, ואוליפנט נרתם לפעולה למען פליטי רוסיה בגליציה. לרגל עבודתו זו הגיע לגליציה וביקר אצל האדמו"ר הזקן מסדיגורה. הוא קיווה, שהאדמו"ר יתלהב מהרעיון ומתוצאות פעולותיו להגשמתו. אולם תשובתו של האדמו"ר הדהימה אותו. הוא ענה קצרות: אנו מקווים לגאולה ניסית מן השמים ולא על ידי בשר ודם (אגב, תכנית זו נגנזה אז מפאת התנגדותו של השולטן הטורקי, שביטל את הסכמת הממשלה). חתנו הצעיר של האדמו"ר, ר' חיים מאיר יחיאל שפירא (זצ"ל), — לאחר מכן האדמו"ר מדרוהוביץ, היוזם את חברת „ישוב ארץ ישראל“, — שהצטיין במידת אהבת ישראל ומיצר בצערה של האומה המתפתלת ביסורי גולה, היה נוכח בשיחה זו והתרשם מאוד מתוכניתו של מר אוליפנט, אולם לא העז להוציא הגה מפיו בפניו של חותנו הרב. הרעיון הזה שראה בהתגשמותו פסיעה ראשונה לקראת הגאולה, לקח את לבו, ומאותה שעה ואילך לא הפסיק מלחשוב עליו יומם ולילה. מכיון שהעיק עליו האיסור של „דחיקת הקץ“, התעמק במאמרי חז"ל, שנאספו ונתפרשו ע"י הרב הגאון ר' צבי קאלישר בספרו „דרישת ציון“ ונתקבלה על דעתו מסקנתו של הרב קאלישר, שאתחלתא דגאולה מצוותה בידי אדם, ו"א תקמת שוממות ארץ ישראל בידי בניה השבים אליה מארצות פוזריהם, ובעקבות פעולות בנין אלה תבוא הגאולה השלימה ע"י משיח בן דוד. לאמונתו ודביקותו ברעיון זה מצא חיזוק בהכרזותיו של האדמו"ר ר' אליהו גוטמאכר מגרידיץ (עיירה בחבל פוזן, אז מדינת פרוסיה הגרמנית). נציין כאן כמה מהן: בהסכמתו למהדורה השנייה של הספר „דרישת ציון“ להרב קאלישר הוא כותב: „בהא אמינא

הרושם את תולדותיה של חברת „ישוב ארץ ישראל“, שהוקמה בווינה בשילהי מלחמת העולם הראשונה על ידי אדמו"רים משושלת הריזנינאית עליו להקדים מבוא קצר, שיסביר את המניעים הנפשיים של מקימיו, את האירועים ההיסטוריים שבאותה תקופה, שהיו את הרקע ליצירה זו.

האדמו"רים משושלת הריזנינאית, שגילו התענינות רבה בבעיות החדשות שנתעוררו בנסיבות הזמנים ותיכננו פעולות לפותרן בהתאם לדרישת השעה, גם הם עמדו מרחוק לתנועה הציונית, אם גם לא בצורה שלילית כל כך כמו כמה אדמו"רים יוצאי שושלות אחרות.

הרבה שנים לפני פירסום ספר „מדינת היהודים“ ע"י הרצל הגה אחד מחסידי אומות העולם, הסופר הנוסע לורנס אוליפנט, את הרעיון של התיישבות יהודי הגולה על אדמת ארץ ישראל על יסוד זכיון

* מחבר המאמר הזה סתם מטעמים מובנים ולא פירש את תפקידו הוא ואת תרומתו הרבה ביסוד „חברת ארץ-ישראל“ והתפתחותה. נתבקשתי איפוא מאת אחד המייסדים אירגון זה, האדמו"ר רבי שלמה חיים פרידמן ז"ל, להודיע מעט מועד על הרב משה רייך, שהיה מעמודי-התווך של הסתדרות זו. הרב רייך היה נודע בצעירותו בגליציה בתור „העילוי מרוזנבוב“, ואחרי כן בשבתו בלבוב עמד שם בראש המזרחי ונבחר בתור נציג יהודי למועצת העיר לבוב. בתור אחד מקברניטי היהדות החרדית הוגלה על ידי הרוסים לסיביר. כאשר עלה משם לארץ-ישראל נתפרסם בתור גדול בתורה וחכמה, וכמה ממחקריו התורניים המעמיקים הופיעו בירחון „סיני“. הוא הצטרף לסגל העובדים המדעיים ב„מוסד הרב קוק“ (חיבר פירוש לספר טהרה ולחלק מספר עבודה במהדורת הרמב"ם לעם וכן עבד על המהדורה המדעית של ספר טהרה ולחלק מספר קדושה). לבקשת האדמו"ר מדרוהוביץ (ז"ל) התנדב לקבל עליו בווינה בשעת מלחמת העולם הראשונה את מזכירות החברה שלא על מנת לקבל פרס, והתמסר בכל לבו להגדיל את השפעת האירגון הזה גם מחוץ לווינה ביסוד סניפים לו בכמה קהילות באוסטריה-אונגריה. הוא אירגן גם את הקבוצה הראשונה של החלוץ המזרחי.

ה ע ו ר ך

מפה לאוון בחצרותיהם הארעיות של האדמו"רים לבית ריזין, שנמלטו לבירת אוסטריה בימי כיבוש גליציה בידי קלגסי הצר הרוסי, ובראשם: הצ'ורטקובי, ההוסיאטיני, הסדיגורי, הבויאני והדרוהוביצי. האדמו"רים האלה נמנעו מלפרסם דבר על הכרזה היסטורית זו, מפני שלדעתם לא היתה השעה כשירה לכך. אולם אף על פי שהידיעה נמסרה בחשאי למספר מצומצם של אנשים זהירים, נפוצה השמועה במהירות הבזק בכל חוגי יהדות ווינה, לרבות פליטי גליציה, שמספרם עלה קרוב לרבע מיליון נפש. כיצד הגיעה הידיעה לאזני האדמו"רים וכיצד מצאה לה דרך לשדרות הרחבות של תושבי ווינה — תעלומה היא, שלא נמצא לה פתרון. כמובן, קמה תסיסה רבה בין יהודי ווינה, וכולם תוהים ושואלים זה לזה: כיצד להתחסס להכרזה זו?

לאירועים אלה היתה השפעה ישירה ומכרעת על הגשמת תזונו של הדרוהוביצי, להקים אירגון של יהודים דתיים, שישימש מכשיר לבנין הארץ בהיקף רב ממדים ולקרב ע"י זה את פעמי הגאולה.

אי אלה פרטים אישיים נוגעים לאדמו"ר מדרוהוביץ, יוזמו ומקימו של אותו אירגון וקווים אחדים מדמותו הרוחנית הנפלאה: נולד בשנת תרכ"ד לאביו האדמו"ר אביעזרא זליג, בנו של האדמו"ר ממוגלניצה המפורסם, ר' חיים מאיר יחיאל, ולאמו הרבנית פיגא בת האדמו"ר אברהם יעקב מסדיגורה, נכדתו של מיסד השושלת הריזינאית ר' ישראל זצ"ל. תכונות נפשו היוו מזיגה של אצילות ועדינות מורשת בית ריזין ושל ענוותנות יוצאי בית מוגלניצה, ועל סגולותיו אלה נתווספו אהבת-ישראל וחבת הארץ ללא מצרים, שקשה למצוא כמותן בדורות האחרונים. ולא אהבת הכלל בלבד, אלא גם אהבת כל אדם מישראל. היה מיצר בצרתם של הבאים לבקש ברכתו, והזיל דמעות בשמעו את יסוריהם. אך למרות מזגו הרך הראה אומץ לב ועוז רוח כשהגיעה השעה להגן על צרכי הכלל ועל כבוד העם. האדמו"ר ר' שלמה פרידמן שליט"א, רושם תולדותיו של הדרוהוביצי (טרם נתפרסמו בדפוס) מספר על תשובתו למשלחת היהודים המתבוללים בדרוהוביץ שבגליציה בתקופת הבחירות לפרלמנט האוסטרי בשנת תרס"ו. הם הציעו לו להימנע מלעשות תעמולה למען המועמד של המפלגה היהודית הלאומית וכתגמול על עזרתו הפסיבית ידאגו לפרנסתו, שהיתה אז לקויה, ומאידך השמיעו בהבלטה דברי איום על תוצאות, והיה אם לא תשמעו. לשמע הצעה זו קם מכסאו ובקול רועד מהתרגשות ענה: כרב בישראל אני יודע בעצמי את חובתי בקודש בעולם הזה. עלי לעשות מה שלדעתי הוא לטובת עמי בלי פחד. חס ושלום, חס ושלום!

ולא מסתפינא, שמחויבים לשמור לעשות אתחלתא דגאולה וכל מעשה אשר נעשה אנחנו בתחילה, הוא עצמו (הקב"ה) יורנו דרך נבחר אל המעשה הבא אחריו. באיגרתו להאדמו"ר מצ'כאנוב (נדפסה ב"שיבת ציון" חלק ב, ווארשא תר"ס) הוא כותב בין השאר, שהפעולות, "לעשות התחלה להוציא הקרקע מתרדמתה שבידי הערביים ולקיים בה מצוות האפשרי בזמן הזה ושתתן פריה לעם ישראל משמחים הקב"ה בזה ויתעוררו החמלה והחנינה". במכתבו שנדפס בכתבי הרב קאלישר (עמ' תסח) הוא כותב: "יש לי ראיות שעיכוב הגאולה אחר כל הצרות רק מחמת שלא נמצאו רבים מגדולי ישראל שמתאמצים לתקן ישוב ארץ-ישראל".

מצוייד בהכרה זו החליט האדמו"ר מדרוהוביץ לפנות אל בני משפחתו, בית ריזין, והשתדל, ללא הצלחה, לרכוש אותם לרעיון, אתחלתא דגאולה בידי אדם.

ובכל זאת לא נפל עליו לבו, ודביקותו ברעיון זה לא נתערערה במלוא נימה, וכאשר הקים הרצל את ההסתדרות הציונית ראה בה צעד חשוב לקראת הגאולה, הכריז ללא חת על אמונתו זו ושקל את השקל הציוני. האדמו"רים לבית ריזין בני משפחתו העניפה ראו במעשיו סטייה מדרכם.

מצב זה נמשך עד פרוץ מלחמת העולם הראשונה (אב תרע"ו). במלחמה זו השתתפה גם טורקיה, שארץ ישראל נמצאה אז תחת שלטונה, לצידן של אוסטריה וגרמניה. בשלוש שנות המלחמה הראשונות שותקה כמעט לגמרי הפעולה הציונית. השעה לא היתה כשירה לפעולה מדינית, ונוסף לכך נתפלגה התנהגה הציונית לשני פלגים, מקצת מנהיגיה נמצאו בעבר זה של המיתרס המלחמתי ומקצתם מעברו השני, ובארץ ישראל עצמה ניטלה כל אפשרות שהיא לפעולת בנין. יתר על כן, הרמטכ"ל הטורקי, קמיל פשה, החריב הרבה מן הקיים בארץ והגלה היהודים שנאחזו בת. עם דמדומי שקיעת העצמה הצבאית של הברית המשולשת (גרמניה, אוסטריה וטורקיה) בא מפנה פתאומי בבעית ארץ ישראל, ביום 2 בנובמבר 1917 פירסם משרד החוץ הבריטי את "הכרזת בלפור", המכירה בזכותו של עם ישראל לבנות ביתו הלאומי בארץ ישראל. שלטונות הברית המשולשת טרחו, בעזרת הצנזורה הצבאית החמורה, למנוע חדירת כל ידיעה שהיא על הכרזה זו לארצותיהם בחששם פן תעורר אהדת תושביהן היהודים למבטיחי תקומת מדינת ישראל (כך פירשו אז יהודי העולם, וכנראה גם רוב העמים האחרים, את הכרזת בלפור). אולם לא עלתה בידי הצנזורה לסתום את כל הצינורות מובילי ידיעות, וטרם עבר חודש ימים נמסרה הידיעה

מר אידינגר את כל הרבנים וראשי הקהילות, שנמצאו באותה שעה בווינה, לאסיפה בשם מיניסטר החוץ. בהזמנות צויין, שממשלת אוסטריה יזמה את האסיפה, וידונו בה בדבר נחוץ הנוגע לכלל ישראל.

האסיפה התקיימה שבועות מספר אחרי פירסום הכרזת בלפור. למעלה משלושים שנה לא פורסם ברבים דבר על מהלך האסיפה הנכבדה הזאת ותוצאותיה, עד שחזר מגלות רוסיה אחד המשתתפים בה * כמויפה כח הדרוהוביצי (ניתנה זכות מיוחדת לאדמו"רים להיות מיוצגים ע"י מיופי כח) וגילה בעתון „הצופה“, מיום ג באב תש"ט, פרטים שהיו כמוסים עד אז. נצטט קטעים מאותו פירסום:

„... בתוך מתיתות זו עמד אידינגר ונאם קצרות. אחרי כמה דברי ברכה הודיע, שממשלת אוסטריה בדעתה לגשת לפעולה ממשית בהיקף רב ממדים לטובת היהודים (בכל נאומו גזוהר היה שלא להפליט מפיו את המלה „עם ישראל“), הממשלה רוצה לשמוע מפי מנהיגי היהודים המוסמכים, מה הם צרכי היהודים העיקריים בתקופה זו, ומה, לדעתם, יש בידי הממשלה האוסטרית לעשות לשם מילוי הצרכים ההם כדי לבסס את חיי היהודים על יסודות מוצקים. לשם כך כינסה הממשלה את האסיפה הזאת. וסיים: התייעצו איפוא והחליטו, ואני אביא את החלטותיכם לידיעת הממשלה.

אני, ובוודאי גם רבים מבין הנאספים, שהגיעה לאזניהם השמועה על דבר הצהרת בלפור, תפסו כרגע, שכל הכינוס הזה לא בא אלא לשם תריס בפני השפעת ההצהרה, הדומיה נמשכה דקות מספר לאחר שגמר אידינגר את נאומו הקצר. היו מהנאספים שלא העיזו לפתוח פה בפני גדולי התורה או בפני „המיניסטר“ אידינגר. אני — הצעיר שבחבורה — קמתי והעזתי פנים ברבותי. בקשתי רשות הדבור. בנאומי הקצר אמרתי: למודי בסיון אנחנו, שכל הפעולות לטובת עמנו בארצות הגולה, אפילו הן באות מתוך רצון כן ואהבת ישראל, אין בכוחן לפתור את בעיית מצוקת היהודים פתרון קיים. תרופה אחת בלבד בכוחה לתת לבעיית היהודים פתרון מוחלט, סופי, והיא: שיבת עם ישראל לארץ אבות, לכוונן בה מקלט בטוח על ידי משפט גלוי (כנוסח הפרוגרמה הבזילאית). עלינו, איפוא — הוספתי

לא אקבל מכם אף שווה פרוטה, ואפילו אם יחסר לי חלילה לחם לאכול. אחר שעזבה המשלחת את ביתו מיהר והודיע למנהיגי המפלגה הלאומית שהוא מעמיד לרשותם לכל תקופת הבחירות את בית הכנסת הגדול שלו לעריכת אסיפות בוחרים.

באותו פרק, כשהכרזת בלפור הסעירה את נפשם של אלה שידעו עליה, נאספו בביתו של הדרוהוביצי האדמו"רים ופרחי האדמו"רים לבית ריזין, ויסדו חברה מצומצמת אקסקלוזיבית בשם „עזרת ישראל“, וכחברים נתקבלו אדמו"רים ובני אדמו"רים בלבד. כל האדמו"רים משושלת זו הצטרפו לחברה זו מלבד הצ'ורטקובי וההוסיאטיני. באותה אסיפה לא נקבעה מטרה ברורה ולא תכנית פעולה, הדרוהוביצי גילה לכותב טורים אלה פרטים על יסוד החברה הזאת. יוזמי האסיפה, הדרוהוביצי בראש, ואתו — ייבדל לחיים — האדמו"ר ר' שלמה פרידמן (שעלה לישראל ומקום מגוריו בתל-אביב), שאפו לרכוש את הנאספים לפעולה מעשית לבנין הארץ, אלא שמצאו לנכון לא לגלות שאיפתם זאת עד שיכשירו קימעה קימעה את לבותיהם של הנאספים לקליטת רעיון זה. האדמו"ר ר' שלמה שליט"א, בעל נפש רגישה לצער האומה, נאם שלוש פעמים באותה אסיפה ומתוך זעזועי בכי אמר: בני ישראל מפרנסים אותנו בריוח אפילו כשהם עצמם חיים בדוחק, ונוהגים בנו כבוד מלכים. ומה אנו עושים בשבילם? מהו הגמול שהם מקבלים מאתנו? לא יהיה מצפוננו נקי אם לא נודרו לפעול לטובת עמנו הנענה — ואז נתקבלה הצעתו ונוסדה החברה הנ"ל. עם חבריה נמנו בין אחרים, האדמו"ר ר' אברהם יעקב זצ"ל מסדיגורה (נפטר בתל-אביב בשנת תשכ"א) והאדמו"ר מאיצקני זצ"ל חתנו של הצ'ורטקובי). החלט שלא לגלות לפי שעה דבר על יסוד החברה עד אשר תתגבש מטרה ברורה ותכנית פעולה. בישיבה שלאחריה הציע הרב שלמה פרידמן שליט"א, אחרי התייעצות עם הדרוהוביצי, להקים אירגון בשם „ישוב ארץ ישראל“, שמטרתו פעולה נרחבת למען קימום שוממות ארץ ישראל ע"י יהודים דתיים, לפנות בכרוז גלוי אל כל חוגי היהדות הדתית ולהודיע להם על הקמת האירגון, ולדרוש שיתארגנו סביב דגל חברה זו, ויקימו הסתדרות-חסידים עולמית, שתתחיל בפעולות מכינות לקראת העבודה המעשית עם תום המלחמה.

עד מהרה הרגישו גם שלטונות אוסטריה, שהכרזת בלפור נודעה ברבים והיהודים מתרשמים ממנה, ולפיכך החליטו לנקוט פעולה נגדית, למען חזק את רגשות הנאמנות של היהודים לגבי אוסטריה ובעלות בריתה.

מיניסטר החוץ האוסטרי, גראף צ'רנין, התייעץ עם איש סודו היהודי מר אידינגר, וכתוצאה מזה הזמין

* כפי שידוע לנו, היה „אחד המשתתפים בה“, שהרהיב להציע באסיפה זו את הפתרון הציוני בשם האדמו"ר מדרוהוביץ, מתברר המאמר הזה עצמו, הרב משה רייך. הודפס מאתר אוצר החכמה

שאין להחמיצה. כרוז זה, שנתחבר על ידי האדמו"ר ר' שלמה'ניו פרידמן, פורסם במקורו העברי ב„הצפירה“ מיום יג ניסן תרע"ח, ובתרגום גרמני בבטאונם של ציוני אוסטריה „מורגנצייטונג“ (עחון יומי) בווינה. והנה תוכנו המלא:

„אחינו יראי ה' שומרי תורתנו, צורך השעה מטיל עלינו הח"מ חובה קדושה לצאת בפומבי בקריאה דלמטה: זה קרוב לאלפים שנה, שגלינו מארצנו. בכל עת גלותנו הארוכה הזאת לא אבדנו תקותנו להגאל ע"י משיח צדקנו. בכל מאורע ומאורע שנתהוה במשך הזמן פקחנו עינינו ובקשנו בו אותות הגאולה, לכל שמע ושמע שנשמע בעולם הטינו אזנינו לשמוע את קול המבשר. כל אותם הצרות והיסורים, אשר שטפנו כשטף מים רבים אדירים, לא יכלו לכבות אותו הזיק הקדוש, זיק התקוה לגאולתנו ופדות נפשנו, לא יכלו לנתק את הקשר שנקשרנו בציון וירושלים, מקומות אשר מאז אליהם עינינו נשואות. ובהיותנו עומדים ומקוים הופיע פתאום הרעיון הציוני בעולם, רעיון, שעשיתו על טהרת הקודש הוא חובת כל עם ישראל. אבל אנחנו התרדדים, תחת להיות מזריזין ומקדימין לקחת על שכמנו עבודת הקודש של התישבות הארץ בדרך התורה והדת, ולאפשר לנו, לבנינו ולבנותינו, לקחת חבל בעבודה זאת על טהרת הקודש, נסוגנו אחור והנחנו את המצוה הרבה והקדושה הזאת בידי הציונים. ואם כי המה יהודים לאומיים נאמנים לעמם, אבל אינם דואגים לקיום התורה והמצוות על פי המסורה. תוצאות חבוק ידנו הן מפחידות. בגלות עזבו צעירינו את מחנה החרדים, ובארץ ישראל אין לנו חלק ונחלה בישובה החדש. ועתה הנה קרוב לארבע שנים שמלחמת העולם עושה שמות בארץ, הרבה הרבה, סבלנו והננו סובלים עוד בעת הגוראה הזאת. המלחמה שינתה כליל את ההשקפות והדעות בעולם הכללי, וגם שאלת ארץ ישראל באה על הפרק, כל הממלכות האדירות הודו בישותו של עם ישראל והסכימו, אם גם באופנים שונים, לדרישת העם להתאחזות בארץ אבותינו. יחד עם זה יצא הרעיון הציוני מגדר הזיקה, והולך הוא בצעדי עוז וכובש לו במהירות הבזק לבבות כל היהודים. וככה ראינו את היהדות הרוסית והאמריקאית ובכל ארצות פוזרנו, ובתוכם להקריב כל קרבן על מזבח הרעיון הקדוש. וכך אנחנו החרדים יושבים עוד, כמאז כן עתה חבוקי יד מבלי להתבונן לנתיצות

— להציע לפני ממשלת הוד מלכותו, באמצעות מר אידינגר, את בקשתנו בשם יהודי אוסטריה, שתואיל להשפיע על ממשלת תורכיה בעלת בריתנו, שתפתח את שערי ארץ ישראל לפני בני עמנו השואפים להשתקע בה ולבנות תרבותיה, ותעניק להם זכויות המאפשרות כינון המקלט הלאומי על ידי משפט גלוי.

הסתכלתי בפני חשובי הנאספים וראיתי מבוכה גלויה על פניהם, והיו"ר הפליט מפיו בלחש, מתוך מבוכה: על זה אין מדברים עכשיו. אחדים, מתנגדים לתנועה הציונית, חזרו על דבריו בקול רם. והנה קרה דבר שלא קוו לו הרבנים וראשי הקהילות ולא מר אידינגר: בקעו קולות — ודווקא לא בלחישת: יש לעסוק בזה. דוקא אותו אברך הדין עמו. ומשני המחנות התנצחו קולות אלה ואלה עד שלא שמע איש שפת רעהו. עד מהרה קם אידינגר והשתיק את הקהל ואמר:

„אני גועל את הכנוס, ובעוד כמה ימים ניתכנס שנית ונמשיך בדיונים.“
אך אידינגר לא קיים את דבריו, והכינוס השני לא בא לעולם.

רבים מהנאספים חששו מפני השלטון האוסטרי בשל התוצאות הלא רצויות של הכנוס, וגזרו על עצמם שתיקה מוחלטת בכל הנוגע לאותה פעולה שנכשלה. משעברו שבועות אחדים ולא קרה דבר רע, התאוששו וקימעא קימעא הפכה שוב הכחות בלפור להיות שיחת היום בחוגים מצומצמים. בינתיים פורסמה הצהרה פושרת מטעם ממשלות גרמניה ואוסטריה על הקלות בהגירת יהודים לארץ ישראל והתישבותם בה. להצהרה זו, שמגמתה היתה רק לשמש תריס בפני השפעת הכרזת בלפור בלבד, יש לייחס גם תוצאה חיובית: היא הפיגה את פחדם של היהודים להוציא מלה מפיהם על בעית בנין ויישוב הארץ. אז מצאו האדמו"ר הדרוהוביצי ויבדל לחיים עמיתו האדמו"ר ר' שלמה'ניו, שהשעה כשירה לחדש הצעתם בדבר יסוד חברת ישוב ארץ ישראל. הם כינסו את חברי ועד „עזרת ישראל“ המפורק וגם מספר רבנים חשובים, ביניהם הרב מאיר מאירסון אב"ד בקהילת ווינה, הגאון ר' יוסף פאנצ'ר אב"ד בדרוהוביץ, הרב יצחק צוף, באותה שעה אב"ד בטלומץ' ולאחר מכן רבה של לבוב, תוך העיר, ורבים אחרים. הנאספים התכוננו כוועד מיסד של חברת „ישוב ארץ ישראל“. הדרוהוביצי נבחר ליו"ר, הרב ר' שלמה'ניו שליט"א לסגנו וכותב הטורים האלה למזכיר ראשי. פעולתו הראשונה של הוועד המרכזי הוה פירסום קול קורא מסביר את מגמתו של האירגון ושהוא צורך השעה,

ואז יראה לעיני העולם כי אכן יש עוד אלקים בקרבנו.

הקבצו ושמעו בני יעקב! מבקשים, אבל גם מזהירים אנחנו אתכם, אל נא תאטמו אזניכם לקול קריאתנו, אל נא תסוגו אחור, אזרו היל, חזקו ונתתזקה, מהרו מאוד להתחבר אלינו, כי אין העבודה הקדושה סובלת אף איחור רגע אחד.

אחינו! בשאיפתנו זאת ובתקותנו יום יום לביאת גואל ובנין בית המקדש, הגנו נגשים היום בשם ה' לעבודה מוחשית לטובת הרעיון הקדוש עד מקום שידנו מגעת, וה' יצליח הפצנו ויקומם הריסתנו ויבנה את ביתנו בב"א".

על התתום באו: חיים מאיר יחיאל שפירא במוה"ר אבי עזרא זעליג זי"ע האדמו"ר מדרוהוביץ; יצחק מרדכי במוה"ר אבי עזרא זעליג זי"ע האדמו"ר מגואזדויעץ; יעקב יוסף טברסקי במוה"ר מנחם נחום שליט"א האדמו"ר מסטניסלוי; נחום אוריה געלעס אב"ד סאלאטווינא יצ"ו; משה לייטר אב"ד דק"ק זאוואלאו יצ"ו; מאיר מאירזון אב"ד דק"ק וויען; זאב נוסנבוים בעה"מ ספר „כבוד הלבנון" מו"ץ דק"ק דרוהוביץ; יוסף פאנצר בעה"מ פרי' יוסף אב"ד דרוהוביץ; יצחק צוף אב"ד ק טלומאטש; הרב קארמער ווינה.

ימים מספר אחרי פירסום הכרוז הגיעו הודעות מערים ועיירות בגליציה על רצונם לייסד סניפים מקימיים וממספר ערים — ביניהן דרוהוביץ וסטרי — הגיעו ידיעות שנוסדו כבר סניפים והם מקבלים עליהם מרות מליאה של הועד המרכזי ומחכים להוראותיו. בישיבותיו הראשונות של הועד המרכזי נידונה בעיקר בעית היחס אל ההסתדרות הציונית. התלקח ויכוח חריף בשאלה זו, היו כאלה שטענו: אסור להתחבר לחופשים, ולעומתם התייצב האדמו"ר הדרוהוביצי, מצוייד בחומר עשיר ומשכנע, שרובו צבר בספרו „השלום והאתדות" (תופיע בדרוהוביץ בשנת תרע"ד) והזכיר שבענינים ציבוריים ובפרט בדבר הנוגע לכלל ישראל מותר לשתף את כל הרוצה לעזור. יתר על כן, מצווה וגם חובה לשתף את כל אשר בשם יהודי יכונה. האדמו"ר ר' שלמה פרידמן שליט"א עמד לצידו בכל כוח השיכנוע שהצטיין בו. ארבע ישיבות הוקדשו לבעיה זו וסוף כל סוף נתקבלה הצעת הפשרה: א. חברת ישוב ארץ ישראל תכונן פעולותיה על יסוד הפרוגרמה הבזילית; ב. שיתוף פעולה אירגוני; ג. בתור חברה אורטודוכסית תעבוד בפני עצמה, וחוגי עבודתה יהיו היהודים האורטודוכסים. הוטל על המזכיר הראשי להביא לישיבה הבאה הצעת חוקת יסוד מושתתת על החלטות אלו. בינתיים נשלח ביולטין לעתונות שנתפרסם בין

עבודתנו אנו. כל העבודה הכבירה והקדושה נעשית בלעדינו בלי כל הופעה מצדנו וכלי השתתפותנו, והיה אם נשאר גם עכשיו רחוקים מהתנועה והלאה, ותלכה לה מן הדת והלאה, וקם דור חדש אשר דרכי התורה מזורים לו, חלילה, ולא אחרים, רק אנחנו החרדים נהיה החייבים בזה.

זאת ועוד אחרת: העבודה הגדולה והקדושה, בנין בית ישראל בארצנו דורשת התאמצות כחות כל שדרות עמנו. ואם אנחנו החרדים נעמוד בשעה גדולה ורבת האחריות כזאת מנגד, והיה זה חטא שאין לו כפרה לארצנו ולתורתנו. שאיפתנו שארצנו תהיה מקלט עולמי לא לעמנו הנרדף כי אם גם לתורתנו הקדושה. בגולה תלויים אנו בקיומנו החמרי בדעת אחרים, ועקב זאת אנוסים לצערנו רבים מאחינו לפנות עורף להרבה מצוות שבתורה, ונקרעים אחד אחד מגוף היהדות המסורתית, רק בארץ ישראל נוכל לחיות כחפצנו עפ"י התורה והמצוות בלי שום הפרעה מן החוץ, רק שם תקום לתחייה יחד עם ישראל סבא — גם תורתו, שממנה שאב ושואב את כחות חייו הנצחיים.

אחינו החרדים! עלינו ללכת בעקבות גדולי הגדולים שלנו, בעקבות עזרא וסיעתו, אם כי הבטיח ה' ע"י נביאיו שבכלות השבעים שנה לגלות בבל יפדה את ישראל, וישיבם אל ארצם ונחלתם, עם כל זאת עבדו הם עבודה מוחשית לקומם את הנהרס, טיהרו את הארץ, כדי להכשירה לגאולה האמיתית. כמו אז, כן עתה בעקבתא דמשיחא עת שמצות ישוב ארץ ישראל כה קרובה אלינו לקיומה, חלילה לנו להחמיצה. עלינו לסקל את הדרך שעקבתא דמשיחא נראה עליה. נלכה בא שלובי יד דרכנו, דרך ה', לעבודתנו ואל נשגיח על המרפים ידינו. למען שמו הגדול ותורתו הקדושה קבלנו על עצמנו להתחיל תיכף ומיד בעבודה הקדושה, ואחר שדנינו בכובד ראש הראוי לזה יסדנו חבורה בשם „ישוב ארץ ישראל".

הפרוגרמה שלנו היא פרוגרמת עזרא ונחמיה: התאחוות העם בארצו ברוח התורה והיהדות המסורה.

היתעורר העם?

מובטחנו, שאחדות ישראל, גאולת ישראל והחזרת עטרת התורה ליושנה תחזקנה ידים רפות, תבראנה לכל אחד מאתנו לב חדש ותעוררנה את כל פנות העם למעשים כבירים,

כחנו לשתול בא"י את מסורת אבותינו, קדשי עמנו וקנינינו הרוחניים, ולהשליט שם את היהדות הטהורה המיוסדת על קיום מעשי המצוות וטפוח המדות הישירות שנצטיינו בהן אבותינו מעולם. כל מוסד שייוסד על ידינו בא"י יתנהל ברוח התורה ורוח היהדות, וחץ לזה נשתדל ונלחם שבכל מוסדות הצבור ישלוט רוח היהדות הנאמנה.

(ג) רוצים אנו ביהדות שלמה תמה ומקיפה את כל חלקיה, ולא ביהדות למחצה ולשליש ולרביע. ולכן, כשם שאין יהדותם של אלה, שאין להם בעולמם היהודי אלא לאומיות בלבד, מספיקה לנו, כך אין יהדותם של אותם המכנים עצמם חרדים ומכחישים בלאומיותנו יהדות שלמה לנו אלא מחוסרת אבר חשוב, העלולה ח"ו להיות הולכת ומתנוונת. הסתדרותנו היא לפי זה הסתדרות חרדית לאומית ומתאימה לזה תהי' תכנית עבודתה בא"י ובגולה.

הסתדרותנו תשתדל בכל כוחה והשפעתה, שהדור הצעיר יקבל תנוך יהודי שלם ומקיף, להביא בקרבו ידיעות גופי התורה ולחבב עליו את קנינינו הרוחניים, כדי לקשרו בקשר אמיץ אל עמנו ותורתו."

באותה ישיבה הוטל על הנשיאות להיכנס למשא ומתן עם הנהלת ההסתדרות הציונית לשם קביעת פרטי היחס התודי ותחומי הפעולות המשותפות. כשבועיים אחרי קבלת ההחלטות האמורות למעלה, התקיים המשא ומתן, שהשתתפו בו מצד ההסתדרות הציונית ה"ה אדולף שטנד, ציר לפרלמנט האוסטרי; רוברט שטריקר, עורך ראשי של ה"מורגנציטונג" וחבר עיריית ווינה והסופר לודיג באטו; ומצד ישוב ארץ ישראל ה"ה האדמו"ר ר' יעקב טברסקי — גזבר הועד, וכותב טורים אלה. השיחה התנהלה ברוח ידידותית ונקבעו זכויותיה וחובותיה של חברת "יא"י". הכירו בזכות חברי יא"י לעליה ולהתישבות, ובחירת המועמדים מבין חבריה בין לעליה ובין להתישבות תהיה מסורה בידי מוסדות מתאימים של הועד המרכזי. הוחלט גם לקיים קשר אינפורמטיבי הדדי בכל הנוגע לפעולות — פוליטיות ומעשיות — למען הגשמת השאיפות המשותפות. כתוצאה מהסכם זה קיבלה "יא"י" זכות לשלוח שני צירים לוועידה העולמית של ההסתדרות הציונית בלונדון ונסעו האדמו"רים ר' אברהם יעקב ההוסיאטיני וצ"ל ויבל"ח ר' שלמה פרידמן.

פעולה נועזה נקט הועד המרכזי, כשבשעת חירום זו, בעוד מלחמת העולם בעצם תוקפה, הגיש לשלטונות בקשה לאשר את החברה על יסוד החוק

אחרים גם ב"הצפירה" מיום כג אדר תרע"ח. מעניין, שהעורך שטיפל בפירסום הודעה זו מצא לנכון להכניס שינויים, "קלים" כביכול, אשר למעשה היו אז בעלי משקל רב. בהודעה הרשמית כתבנו: בכל השאלות החיצוניות, האיגונומיות והמדיניות תלך (החברה) בדרך שתתווה ההסתדרות הציונית וכו', ובפירסום הוסיפו שתי מלים וכתבו: בכל השאלות, "הפנימיות" והחיצוניות, ואחרי המלה, "שתתווה" הוסיפו את המלה "לה". ובהסתמכו על תוכן מסולף זה פירסם מר י. ג. ב"הצפירה" מיום ה בניסן תרע"ח מאמר מוקדש לתופעה המשמחת של התקרבות האורטודוכסיה לציונות, וכותב בין השאר: "היא (ישוב ארץ ישראל)" נוסדה אך ורק לשם ישוב ארץ ישראל בלי כל מטרות צדדיות, ואת מטרתה זו, את העבודה המעשית שלה למען א"י, רוצה הסתדרות זו לעבוד "על יסודות הפרוגרמה הבאזילית" ו"תחת הנהלת הציונית". כנראה הסיק זאת ממשמעותה של המלה "לה" הנוספת שלא ברשות.

פרטים אלה מוכיחים עד כמה העריכו בחוגי ההסתדרות הציונית העולמית את דבר הקמת אירגון זה, ונחרתו בזכרונו של כותב טורים אלה מפני הביקורת הקשה שנמתחה עליו מצד מתנגדי התקרבות יתירה אל ההסתדרות הציונית. בישיבת הועד המרכזי מיום ה בסיון נתקבלה תכנית היסוד של החברה, שהוצעה ע"י המזכיר הראשי, בשינויים קלים ונתפרסמה ב"הצפירה" מיום יז תמוז שנת ה"ל וב"מורגנציטונג" הווינאי והנה תכנה:

(א) נשענים על ההבטחות הידועות של הממשלות בשם אגודות העמים הלוחמות שואפים אנו לכוונן בא"י ישוב יהודי בריא ומבוסס כראוי, עומד ברשות עצמו ולהניח שם יסודות לדירת קבע בטוחה לעם ישראל. ויען באנו לידי ההכרה, שהתפוררות הכוחות מביאה לידי בזבוז הכוחות לבטלה, החלטנו לעבוד לטובת הגשמת שאיפתנו זאת ביחד עם שאר ההסתדרויות, שמטרתם היא כמטרתנו, ובפרט עם ההסתדרות הציונית העולמית, שעבדה עד עתה במרץ רב לטובת רעיון זה ושפעולות עבודתה נראות בעליל.

(ב) העבודה המשותפת היא רק כלפי הוץ ובעסקי החול של התנועה המשותפת, אבל כלפי פנים יש לנו שדה פעולה מיוחד, החשוב לנו לא פחות מזה שדברנו על אודותיו בסעיף א. לנו ברור הדבר, שסוד קיומו של עם ישראל הוא רק כחה הנצחי של תורתו הקדושה ורק היא שמרה, שומרת ותשמור עליו מכליון בין בא"י ובין בגולה. החובה מוטלת עלינו להשתדל בכל

המברק, אבל לא נשאר להשלמת צרכי שבת".
 ביום 24 בפברואר 1920 אישרה המועצה העליונה של מעצמות ההסכם המנצחות את הכרזת בלפור, והחליטה להכניסה כסעיף מיוחד בחוזה השלום עם טורקיה, והמנדט על ארץ ישראל נמסר לידי בריטניה לנהל את עניני ארץ ישראל בהתאם לתוכן ההצהרה. הרב שלמה פרידמן שליט"א ממשיך ומספר: „כשהגיעה לאזני האדמו"ר הדרוהוביצי, ובלי להתמהמה רגע לבש מעילו, מיהר למערכת העתון, קיבל עשרות אכסמפלים ויצא לרחוב טאבורשטרסה כשהוא מכריז: „יהודים! בשורה טובה! איקסטרה אויסגבה! בשורה טובה!“ ונתן לכל דורש גליון. בצעדי ריקוד פסע עד הגיעו ללשכת „ישוב ארץ ישראל“, בלשכה נמצאו אז כמה מראשי החברה וביניהם גובר הועד המרכזי, האדמו"ר ר' אברהם יעקב טברסקי (הסטיניסלבובי); האדמו"ר ר' שלמה פרידמן; ר' ליבל טויבש וכותב טורים אלה. עם כניסתו קרא בקול רועד מהתרגשות גיל: „מזל טוב! סוף כל סוף הודה עשו על הברכות“, עלה על השולחן הארוך ופתח ברקידה נלהבת. הגוכחים תפסו עמדות סביב השולחן כדי לשמור עליו, שלא יפול מעל השולחן מרוב התרגשות.

והימים ימי צרה ומצוקה ליהודים תושבי מדינת פולין המחודשת, ובפרט לתושבי החבל הרוסי לפנים. הפולנים, שארצם השתחררה משלטון זרים, „חגגו“ את חירותם — בעריכת פרעות ביהודים. בינתיים פרצה המלחמה בין פולין ורוסיה הבולשביקית, ובימים טרופים היה שטן האנטישמיות מרקד, וכאילו הותרה הרצועה לחיילים להנקם מהיהודים על כל פגע. אכולי אימה לבאות החליטו רבים לעזוב את גבולות פולין, וקמה תנועה של בריחת בתלה. אולם אמצעי התחבורה היו מצומצמים מאוד, והנסיעה ברכבת היתה כרוכה בסכנת נפשות, הבריחה היתה ברגל ובדרכים לא סלולים, כי הכבישים היו משובשים בגייסות, ורק צעירים בריאים העיזו לברוח. אפיק אחד מזרם הבריחה מצא דרכו לוויגה מתוך מגמה להמשיך משם לארץ ישראל דרך טרייסטה. מספר פליטי פולין אלה בוויגה נאמד לאלפים וביניהם צעירים דתיים. אלה האחרונים פנו ללשכה המרכזית של „ישוב ארץ ישראל“ וביקשו לטפל בעלייתם. סודרה רשימה של המועמדים לעליה. אורגנה פעולת הכשרה רוחנית (אי אפשר היה אז אפילו לחלום על הכשרה מקצועית), והוטל עליהם להתדיין בסבלנות עד שיקום בא"י שלטון אזרחי ויפתחו שערי הארץ לעליה. רבה היתה השמחה כשנתמנה לורד הרברט סמואל היהודי לנציב הראשון ליהודה. ביום 2 ביולי 1920 הגיע הנציב לירושלים ונטל את הגה השלטון לידי. והנה אכזבתם. הגיע מברק רשמי, המודיע על קיצוב העליה, שצומצמה בשנה הראשונה

האוסטרי להקמת חברות, וצירף את התקנות הפורמליות — כחוק. כמטרת החברה נמסר להושיב יהודים על הקרקע בארץ ישראל בהתאם לחוקי מדינת טורקיה. אחרי חדשים מספר נתקבלה ידיעה רשמית, שהשלטונות קיבלו לידיעה את הקמת החברה. בשמחה רבה נפגשה ידיעה זו, שהעניקה לחברה אפשרות של עבודה גלויה. לשכת הועד המרכזי עברה ממוענו הפרטי המצומצם של האדמו"ר הדרוהוביצי לדירה יפה ומרווחת ברחוב המרכזי פרטרשטרסה מספר 9^{המסומן} והתחילה עבודה מתוכננת ומסודרת. הפעולה הראשונה היתה עריכת אסיפת עם גדולה בקונצרט-הויז-זאל, האולם הגדול ביותר שבויגה. השתתפו כחמשת אלפים איש ואשה. פתח הרב שלמה פרידמן והסביר את מטרתה של חברת יא"י. נאמו: רבה הראשי של וויגה פרופסור פרץ חיות ז"ל, הציר אדולף שטנד ואחרים. אסיפה זו, שלא נראתה כמותה בוויגה זה שנים רבות, עשתה רושם רב ורכשה חברים רבים וגם אהדת רבבות בלתי מאורגנים.

בחדש יוני 1920 נאספו כזכור בסן רימו חברי המועצה העליונה, שליחי המדינות המנצחות במלחמת העולם הראשונה, במגמה להכין תוכן חוזי השלום עם המנוצחים, וסידור בעיות חשובות, שעלו על הפרק עם סיום המלחמה. בסדר יומה נקבע מקום גם לבעית ארץ ישראל, שהוחלט עוד לפני כן להוציאה מגבולות המדינה הטורקית. הנהלת ההסתדרות הציונית שלחה איפוא פקודה טלגרפית לכל סניפיה הארציים להריץ מברקים רחופים למועצה העליונה בדרישה להעניק להכרזת בלפור תוקף חוקי בינלאומי. פעולה זו ננקטה בעקבות התנגדותם של מספר מדינות, ולצערנו גם עקב השתדלותם של כמה מבני בית בעלי השפעה רבה בבריטניה ובאמריקה. פקודה כזו נתקבלה גם בגשיאות „יא"י“ בערב שבת אחר הצהריים, ומכיוון שבלשכת החברה לא היה אז איש אחראי, מסר שומר הבית את המברק לידי האדמו"ר ר' שלמה פרידמן, אולם בקופת „יא"י“ וגם בכיסו הפרטי לא נמצא הכסף הדרוש למשלוח מברק לחו"ל בתוכן מתאים. והוא מספר בזכרונותיו — שטרם נדפסו — כיצד נשלח המברק: „רצתי לביתו של האדמו"ר הדרוהוביצי, ונדדע לי שהלך לבית מרחץ לכבוד שבת. רצתי שמה, קניתי כרטיס כניסה ונכנסתי מלובש לחדרי הרחיצה ומצאתיו בחדר הזיעה במכנסי רחצה בלבד. סיפרתי לו את דבר הפקודה ועל סיבת עיכוב המברק. מרוב התרגשות התפרץ בבכיה והתחיל לרוץ התוצה כשהוא חצי ערום ויחף, וצעק: אסור לחכות אף רגע, אף רגע, תלילה לאתר, חס ושלום. הרגעתי אותו קצת והתלבש בחיפזון, ורצנו יחד לביתו. הרבה מזומנים לא נמצאו גם בביתו, אך הספיקו לדמי

נגד העליה. שמצאה ביטויה במעשי אלימות ושפיכות דמים.

ובאותם הימים, בא מיפנה מכריע באירגון „יא“ עצמו. הישיגיו בשטח העליה וגם בשטח אירגון הצעירים הרימו קרנו בחוגי החסידים. והם השתכנעו שדרך דרך ישרה, ומתוך כך שינו גם את יחסם השלילי להסתדרות המזרחי. האדמו"ר הדרוהוביצי מצא אז השעה כשירה למיזוג מלא עם הסתדרות זו, שאין בין תוכניתה לבין תכנית „יא“ ולא כלום. אחרי דיון ממושך בועד המרכזי נתקבלה הצעתו, והקדימו לשם הקודם של החברה את השם „המזרחי“ ונקרא שמה: „המזרחי – ישוב ארץ ישראל“. הוחלט לשגר משלחת בת שלושה חברי הועד המרכזי לברלין, מקום מושבו של מרכז „המזרחי“ לאירופה, לשם ביצוע רשמי של ההחלטה. חברי אותו המרכז היו: ד"ר אהרן ברט, פרופסור פיק והרמן שטרוק ז"ל. חברי המשלחת האדמו"ר יצחק יעקב טברסקי מסטניסלבוב וכותב טורים אלה נפגשו בברלין עם חברי המרכז לאירופה. ונקבעו פרטי ההסכם שבין שתי ההסתדרויות, שהיו לאחת. לרגל המיזוג סידר „המזרחי“ המקומי עצרת עם גדולה ובה נאמו חברים מקומיים והאדמו"ר הג"ל.

כתוצאה מן המיזוג שינה גם האירגון החלוצי שעל יד „יא“ את שמו ונקרא מעתה „הסתדרות חלוצי המזרחי“. אחר עבור מספר שבועות התקיים גם מיזוג זה בווינה עצמה. סניף „המזרחי“ בווינה בראשותו של מר איזידור (ישראל) אויסטרליץ (עלה לארץ ישראל ונפטר בתל-אביב), החליט להתמוג עם „המזרחי – ישוב ארץ ישראל“.

השתלבותה של חברת „ישוב ארץ ישראל“ בהסתדרות המזרחי יצא לפועל לתועלת הציונות הדתית, ובקונגרס הציוני השנים עשר בקרלסבד השתתפו כצירים האדמו"ר הדרוהוביצי ז"ל והאדמו"ר ר' שלמה פרידמן שליט"א. הדרוהוביצי עלה לארץ בשנת תרפ"ב ונפטר בירושלים ל' בניסן תרפ"ד. השאיר שלושה בנים: האדמו"ר-הצעיר ר' יעקב'ניו, ר' יצחק (שניהם בירושלים) ובנו אביעזרי זליג בתל אביב, ובת אחת. גם בירושלים התפרסם האדמו"ר מדרוהוביץ' מהרה בצדקותו ובמסירות נפשו לארץ ישראל ובאהבתו הגדולה לכל אחד מישראל, והאציל מרוחו על חוגים רחבים של חסידים ומנהיגים, שהלכו בעקבותיו, והתחילו ליסד מפעלים בארץ לאפשר עליות קבוצות חסידים בהדרכת אדמו"ריהם, שהטיפו לבנין הארץ ברוח התורה.

לששה עשר אלף וחמש מאות נפש בלבד ונקבעה שיטת הסרטיפיקטים. במוסדות העליה של כל המפלגות, ובניהם גם ב„ישוב א"י“, התחילו הכנות קדחתניות לקראת העליה המצומצמת. למשרד העליה שעל יד ההסתדרות הציונית בווינה הוקצב מספר מצומצם של סרטיפיקטים. ההסתדרויות השמאליות שחלשו כבר אז על מספר מסוים של קבוצות חלוצים, השתמשו בכוח השפעתם לדחוק את רגלי „ישוב א"י“ ולמנוע ממועמדיה את חלקם בעליה. האדמו"ר הדרוהוביצי נרתם למאבק זה בכל כוח השפעתו ועל ידו החזיקו גם האדמו"רים האחרים, וסוף כל סוף הכירו המוסדות העליונים בזכות מועמדי ישוב א"י. אולם בעית הוצאות הדרך עיכבה עלית חלוצי „יא“ כרטיס אניה עלה לחמש ליש"ט במטבע בריטית, סכום גדול באוסטרית המדולדלת, שערך המטבע שלה ירד עד לדיוטא התחתונה. הגוינט, שפיתח אז פעולות עזרה מקיפה ליהודי ווינה, בא לעזרה והחליט לתת דמי כרטיסי האניה. אולם אנשי השמאל קבלו בפני ראשי הגוינט על מועמדי „יא“, שהם מתבדלים, ובכלל תומר לא פרודוקטיבי ובלתי רצוי בארץ. הקטיגוריה נתקבלה על לבם ומנעו את עזרתם ממועמדינו. ושוב נחלץ האדמו"ר הדרוהוביצי לפעולה, והוא ועוד שני אדמו"רים ביקרו בהנהלת הגוינט ועלה בידם לבטל את ההפליה. ועדיין לא הוסרו כל המכשולות, אלה שלא רצו להשלים עם קיומו של גוף מטפל בעליה מחוץ למסגרתו של אירגון החלוצי, הנתון כולו להשפעת השמאל, מצאו בכל פעם עילות חדשות למנוע עלייתם של צעירי „יא“. אחרי מאמצים מרובים קיבלנו מספר מצומצם של מקומות. עליה ראשונה זו, של חלוצים דתיים, למרות היותה מצומצמת, עוררה שמחת נצחון רבה בחוגי „יא“. ראו בה הכרה „דה יורה ודה פקטו“ בזכותם הבלתי מעורערת של חלוצים דתיים לקבל חלקם בסרטיפיקטים. מאז, נהרו ללשכה המרכזית של „יא“ צעירים דתיים רבים ונרשמו כחלוצים דתיים. על אחד מהם בעל מרץ ומסור לרעיון בנין הארץ ברוח התורה, הטילה הלשכה לארגן את החברים הצעירים לחטיבה אחת, ולחלקם לכיתות ולדאוג לתכשרתם לעליה. הוא מילא את התפקיד בשלימות והוקם אירגון של חלוצים דתיים, הראשון בעולם.

בינתיים חלה הפסקה בעליה, וגורמיה שניים: א) חוסר אמצעי תחבורה. האניה הקטנה הובילה גם מטענים ונכנסה לכמה נמלים לפריקה. והנסיעה ארכה הלך וחזור, מספר שבועות; ב) התנגדות הערבים